

**A mobilitás kihívásai – javaslatok a
képzőművészeti szektorból**

A 2009. december 10–11-i linzi szakértői találkozó eredményei

A berlini Nemzetközi Képzőművészeti Társaság (Internationale Gesellschaft der Bildenden Künste – IGBK) 2009. december 10-én és 11-én szakértői találkozót rendezett Linzben „Mobilitás az európai képzőművészeti szektorban” címmel. A meghívottak közt voltak több művészeti társaság képviselői, nemzetközi szervezetek delegáltjai, a szolgáltatási és információs szféra képviselői és a téma szakértői.

A téma a képzőművészek mobilitása előtt álló akadályok és főleg azok lebontása volt. A művészeti életben az utazás, az újdonságok megismerése mindig is kiemelkedő jelentőséggel bírt, de a képzőművészek számára a mobilitás olyan elemei, mint a (nemzetközi) kapcsolatépítés, a közönség táborának bővítése és a nemzetközi piac elérése is fokozatosan a szakmai fejlődés szükséges részévé váltak.

A közelmúltban számos tanulmány készült a mobilitás előtt álló akadályokról Európán belül és azon kívül egyaránt. Ezekből kiderül, hogy gyakran átfedés tapasztalható a mobilitást gátló tényezők közt, hisz jelentős részük nem korlátozódik a képzőművészetekre – ezek jellemzően gyakorlati akadályok (például a vízumszabályozásban vagy a programtámogatás terén) általában véve is nehezítik a mobilitást.

Linzben mindazonáltal egyetértésre jutottak a résztvevők abban, hogy a képzőművészek mobilitása (és annak nehézsége) sok egyedi vonással rendelkezik, ezek elkülönítése lényeges feladat. Kiemelték a műalkotások szállításának (és ehhez kapcsolódóan a vámoknak és az adózásnak) a kérdését, illetve a támogatások problémáját, amelyekkel összefüggésben figyelembe kell venni a programok növekvő számát és az informális kapcsolati háló fokozatos európai kialakulását.

A megbeszélés négy nagyobb résztéma körül zajlott: vámok és adózás; támogatási tervek; információ; hozzáférés és koordináció; vízumszabályozás.

A képzőművészeti alkotásokkal kapcsolatos vámok és adózás

A művészi alkotások nemzetközi megismertetésére leggyakrabban használt eszköz (bár terjed a különböző új médiafelületek használata) azok fizikai bemutatása kiállítások, művészeti fesztiválok, csereprogramok keretében. Ez felveti a műalkotások mobilitásának kérdését, azon belül a szállítás, a vámok és az adózás problémáját.

A műalkotások szállításának megszervezése – a nagyobb rendezvények kivételével – rendszerint a művészekre hárul. Ezen Európa-szerte több művészeti társaság, galéria és más kezdeményezés igyekszik segíteni, ám általánosan jellemző rájuk a kapacitás- és forráshiány. S bár adózási kérdésekben számos egyezmény született, előfordul, hogy azok nem ismertek a hatóságok előtt. Uniós jogharmonizáció hiányában a nemzeti szabályokat alkalmazzák, amelyek egyrészt korántsem egységesek, másrészt megeshet, hogy a művésznek saját munkájára kell adót vagy vámot fizetnie határátlépésnél.

Javasolt lépések:

- Már léteznek egyezmények a ma élő művészek alkotásainak szabad áramlásáról, a képzőművészeti szektornak azonban szüksége van a nemzeti kormányok és az uniós intézmények támogatására azok gyakorlatba ültetésének biztosításában. Első lépésként azt szükséges megvizsgálni, miként alkalmazzák jelenleg a létező egyezményeket.
- Rendszeres kommunikációt és információcserét kell biztosítani a művészeti szektor és a hivatalok között, és intézményrendszert kiépíteni az ideiglenes export megkönnyítésére. A művészeti társaságok feladata a nemzeti szervek megszólítása, ezenkívül az Európai Unió intézményeit is be kell vonni az összehangolás előmozdítása érdekében.

- Mind a hivatalok, mind a művészeti szektor számára megbízható információkat kell nyújtani a szabályozásokról és az eljárásokról. Ezekről az Uniónak, a tagállamoknak és hivatalaiknak kell megfelelő tájékoztatással szolgálniuk, gyűjteni szükséges továbbá a jól működő nemzetközi információáramlási példákat is.
- Fel kell állítani egy országok közötti frissített adatbázist.

Mobilitástámogatási tervek

A linzi találkozó egyik fő pontja volt az ideiglenes tartózkodási és csereprogramok kérdésköre, mint a mobilitás kulcstényezői. A kiemelkedő szerep abból is ered, hogy ezek a programok nem csupán eszközöket (szállítás, műhely, felszerelés) biztosítanak, de gyakran támogatásokat is nyújtanak a művészeknek. Számuk jelentősen és folyamatosan nő, szerepük főleg a közép- és kelet-európai térségben fontos.

Az ilyen típusú kezdeményezéseket ezért megfelelő támogatásban kell részesíteni, amely az anyagi finanszírozáson túl tudásbeli, infrastruktúra-kiépítési tapasztalati tőke átadását is jelenti.

Javasolt lépések:

- A kisebb szervezetek és programok működési költségeit át kell gondolni a mobilitási infrastruktúra kiépítése és a hosszú távú nemzetközi elkötelezettség jegyében.
- Kulcsfontosságú a mobilitási infrastruktúra kiépítésének mikéntjét átadni a művészeknek és más kulturális dolgozóknak.
- Nagy igény van egy rövid átfutási idejű, rugalmas, kis összegű támogatási rendszer bevezetésére az utazási és szállítási költségek finanszírozására. A jól működő gyakorlati példákat e téren szintén szükséges összegyűjteni.
- Ösztönözni kell az európai művészek számára az egyenlő esélyeket és hozzáférést a mobilitási programokhoz.
- Kiemelkedően fontos a mobilitási trendek és hullámok pontos feltérképezése. Az adatokat a tagállamoknak kell gyűjteniük a szektor támogatásával, közösségi szinten pedig az adatgyűjtő intézmények és kulcsszereplők hálózatát kell megvalósítani.
- Ugyancsak fontos felmérni a mobilitás előnyeit, mint amilyen például a szakmai fejlődés vagy az élethosszig tartó tanulás.

Vízum

A vízumokkal kapcsolatos problémák a harmadik országbeliek számára az Unióban nem a képzőművészeti szféra sajátjai. A fő akadályozók a vízumok tekintetében az eltérő lefolyású és hosszadalmas igénylési procedúrák, a személyes igénylés és a művészeti foglalkozás bizonyításának terhe, továbbá az általános információhiány.

Javasolt lépések:

- Az Unió feladata a szabályozások egységesítése a vízumkérelem és a tartózkodási engedélyek terén, és egységes szabályozás bevezetése az átláthatóság érdekében a schengeni övezeten kívül is. Ez kifejezetten érvényes a rövid távú tartózkodásokra és az Unión belüli utazásokra.
- Meg kell vizsgálni egy EU-szerte működő, rövid időre szóló vízum gyorsított igénylésére szolgáló procedura bevezetésének lehetőségét harmadik országbeli művészek számára.
- Egységes uniós igénylési rendszert kell létrehozni a munkavállalási engedélyeket illetően harmadik országbeliek számára.

- Információkat kell gyűjteni az új szabályozások (pl. EU Vízumkód, EU Kék Kártya) hatásairól a művészeti szférára. A szabályozások felülvizsgálatánál figyelembe kell venni a szektor igényeit és sajátosságait.
- A szektor felelőssége a nemzeti kormányok figyelmének felhívása a művészek problémáira, sajátos igényeire és a hiányosságokra. Miniszterközi megközelítés javasolt.
- Létfontosságú az összefogás a művészeti szektorok között – emellett stratégiai szövetségek ajánlottak más szektorokkal is (kutatók, tudósok).
- Statisztikai adatokra van szükség a vízum- és tartózkodási kérelmek elfogadásáról és elutasításáról.
- Jól működő példák gyűjtése javasolt a művészek szabad mozgását elősegítő kétoldalú egyezményekről.

Információ és szolgáltatás

Az információszolgáltatás egyik részterülete a szabályozásokkal kapcsolatos információk, a másik a művészeknek szóló lehetőségekkel kapcsolatos információk. A mobilitási tudnivalókról rengeteg jól működő weboldal és más felület létezik, de egyrészt az információk túl nagy mennyisége zavaró lehet, másrészt egyes lehetőségek csak nemzeti szinten elérhetők.

Ezzel kapcsolatban a fő feladat a töredezettség, az átfedések felszámolása, s ezzel a kapacitások jobb kihasználása.

Javasolt lépések:

- Az információszolgáltatás gyakorlatában érvényesülnie kell a két részterület szerinti bontásnak: a szabályozásokkal kapcsolatos információk, illetőleg a művészeknek szóló lehetőségekkel kapcsolatos információk területének.
- Olyan jól működő gyakorlati példákat kell gyűjteni a témában, amelyek a művészek igényeit a leginkább kielégítik.
- A meglévő struktúrák/szolgáltatások összehangolása és a stratégiai összefogás támogatása létkérdés.
- Egy európai szintű tudáshálózat felállítása is javasolt. A kapcsolatfejlesztés a megfelelő létező információszolgáltatókkal szintén ajánlott.
- A hivatalnokok közötti párbeszéd és stratégiai összefogás kulcskérdés az információ félreértelmezésének elkerülése érdekében.
- Képzési lehetőségek nyújtása a művészek számára a mobilitással kapcsolatos információkról ugyancsak szükséges.
- A jobb szolgáltatási színvonal érdekében a kapacitásbővítés és a kulturális szakértők továbbképzése is javasolt.